

Богашко О.Л.

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

УДК 351.82 (477.46)

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ОПТИМІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ

Анотація. З проголошенням незалежності України та переходом до ринкових відносин особливої ваги набув регіональний підхід у розвитку економіки держави. Сучасні тенденції ринкових перетворень мають бути спрямовані на побудову економічно могутніх регіонів, які б самостійно вирішували поточні завдання та виконували свої функції без додаткового залучення коштів з державного бюджету. Реалізація зазначеної мети можлива лише за умов стратегічного управління соціально-економічними процесами, що передбачає конструювання перспектив в залежності від реальних можливостей та конкурентоспроможності того чи іншого регіону. В зв'язку з цим, в статті подаються на розгляд теоретичні аспекти поняття “стратегія” та практичні рекомендації щодо її вибору, як передумови активізації внутрішніх джерел соціального і економічного розвитку.

Ключові слова. Регіон, область, стратегія, соціально-економічний розвиток, соціально-економічний потенціал.

I. Вступ. В умовах розбудови Української держави як незалежної та рівноправної серед інших європейських держав, першочерговим завданням виступає формування відповідної стратегії економічного розвитку країни та її окремих регіонів. В регіональному розрізі України найбільш повновладною адміністративно-територіальною одиницею є область. Саме на обласному рівні, через систему регіональних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, відбувається управління економікою території. Тому важливим напрямом роботи в регіональній економіці є теоретичне обґрунтування, зміцнення методологічних і організаційних основ розробки та

реалізації стратегії економічного розвитку області, що в кінцевому підсумку сприятиме розкриттю потенціальних можливостей зростання, формуватиме цільові орієнтири у вирішенні складних економічних і соціальних питань.

Широке коло питань соціально-економічного розвитку країни та її регіонів розробляють провідні вітчизняні науковці: О.І.Амоша, В.Ф.Беседін, З.В.Герасимчук, М.І.Долішній, С.І.Дорогунцов, І.І.Лукінов, А.С.Музиченко, В.А.Поповкін, Д.М.Стеченко, М.Г.Чумаченко та інші [2; 3; 6]. Теоретичний та емпіричний матеріал, нагромаджений цими дослідниками, є достатньо репрезентованим у науковому відношенні. Однак ще недостатньо розглянуті основні теоретичні засади розробки та реалізації стратегії економічного розвитку *області*, як основної регіональної ланки в територіальному поділі держави.

II. Постановка завдання. Метою нашого дослідження є теоретичне осмислення і обґрунтування основних положень щодо розробки та реалізації стратегії економічного розвитку області. Постановка мети зумовила вирішення в процесі дослідження наступних завдань:

- визначити сутність поняття “стратегія соціально-економічного розвитку”
- обґрунтувати перспективи вибору стратегічного напрямку конкурентоспроможного економічного і соціального розвитку області.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є системний підхід до аналізу теоретичних основ регіональної економіки викладених у працях класиків економічної теорії, монографіях сучасних зарубіжних і вітчизняних економістів.

III. Результати. Стратегія конкурентоспроможного економічного розвитку регіону відображає головний напрям господарської діяльності, вказує на можливі шляхи та пріоритети в досягненні стратегічної мети – значного поліпшення соціально-економічного стану регіону, підвищення рівня життя населення. Важливу роль по реалізації стратегії, впровадження її в життя відіграють тактичні заходи. Тактика при цьому виступає в ролі інструменту, що

сприяє виконанню перспективних намірів, узгоджує конкретні оперативні дії із загальною довгостроковою стратегією. Суб'єктами тактичних заходів по реалізації розвитку регіону виступають окремі державні органи і установи, а також недержавні інститути, яким може бути передано частину функцій тактичного регулювання.

В даний час на практиці застосовуються дві системи управління економікою країни: галузева і територіальна, а також різні форми їх сполучення. Управління господарством здійснюється переважно за галузевим принципом, у відання регіонів передано більшість питань соціальної сфери. Однак на практиці коло завдань, які доводиться вирішувати територіальним органам влади і управління, набагато ширше.

За таких умов перед державними органами місцевого самоврядування постає завдання поєднати цілі соціально-економічного розвитку території та розробити механізм їх виконання в залежності від фінансово-економічного стану регіону та його місця в національній економіці держави. Найоптимальнішим варіантом вирішення даного завдання є розробка стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Поняття “стратегія” (з грецького – вести військо) тривалий час стосувалося лише воєнного мистецтва. Сьогодні поняття “стратегія” увійшло в число економічних і управлінських термінів, що висунуло гостру потребу в уточненні його змісту з точки зору економічної науки. В сучасній довідковій літературі під економічною стратегією розуміють довгострокові, найбільш принципові, важливі установки, вказівки, плани, наміри уряду, адміністрації регіонів, керівництва підприємств у відношенні виробництва, доходів і витрат, бюджету, податків, капіталовкладень, цін, соціального захисту [5, с.315].

Долішній М.І. відмічає, що “стратегія розвитку регіонів – надзвичайно специфічна категорія регіональної економіки: її змістом є не якась одна негайна дія із заздальгідь відомим результатом, а напрям дій і процесів, що повинен забезпечити зростання і зміцнення позицій господарського комплексу регіонів”. [3, с.36].

Стеченко Д.М. подає наступне визначення: “Стратегія – це система концептуальних положень про найефективніші напрями розвитку регіональних систем, розв’язання великих територіальних проблем і розміщення продуктивних сил країни. Стратегія регіонального розвитку повинна будуватися з урахуванням закономірностей соціально-економічного розвитку регіональних систем і країни в цілому. [6, с30].

Приймаючи наведені вище визначення, нами зроблена спроба уточнити зміст поняття “стратегія економічного розвитку регіону”. На нашу думку, стратегія економічного розвитку області – це строго визначений, документально відображений напрям економічного розвитку, який передбачає постановку конкретних цілей росту, шляхів їх досягнення, та зорієнтований на значне покращення соціально-економічного статусу області в перспективі.

В Україні нараховується 24 області та АР Крим, які є своєрідними, несхожими одно на одну, які мають різні перспективи розвитку залежно від природних умов, структури господарства, ступеня концентрації промисловості. За таких умов постає потреба в розробці власної для кожної області стратегії економічного розвитку. В залежності від загальнодержавних інтересів та виходячи із власних фінансових можливостей, природних, виробничих, трудових та інших ресурсів вибирається одна із слідуєчих базових стратегій подальшого функціонування областей, які є ефективними при відповідних умовах. [5, с.321]:

- глобальна стратегія – орієнтована на максимально можливе використання всіх наявних резервів області (власних і залучених). Дана стратегія є найефективнішою та сприяє зростанню обсягів виробництва, прибутковості та фінансового потенціалу регіону.
- диверсифікована стратегія передбачає виокремлення однієї із стратегічних груп чи задач і реалізується в якнайповнішій мірі з метою покращення ситуації не тільки в даній області, але і в сусідніх.

- унікальна стратегія розробляється для вирішення цілком нового соціально поставленого суспільством чи органами державного управління для даної області завдання.
- проміжна стратегія - це стратегія, яка базується на реконструктивних заходах косметичного характеру. Вона здатна сприяти вирішенню короткотермінових, поточних проблем.
- локальна стратегія – напрям розвитку, що передбачає використання лише місцевих ресурсів та резервів і спрямований на виживання області як системи (політичної, економічної, соціальної тощо).

Базові стратегії передбачають загальний напрям діяльності відповідно до наявних в регіоні природного, виробничого, трудового потенціалів. Однак обов'язковим є ще й врахування рівня розвитку області. Об'єктивні відмінності областей України вимагають диференційованих підходів до розробки стратегій їх економічного розвитку.

Вченими-регіоналістами розроблені різні підходи до класифікації регіонів відповідно до їх соціально-економічного стану. Загальноприйнятим є поділ на такі види: регіони високого рівня розвитку, середнього та низького. Враховуючи такий поділ науковцями запропоновано наступні альтернативні варіанти функціональних стратегій [2, с.277]:

Для регіонів, які мають високий ступінь розвитку:

- Стратегія переходу на засади сталого розвитку регіону.
Передбачає реформи у соціальній, економічній та екологічній сферах на основі збалансування їх розвитку. Реформи у економічній сфері полягають у формуванні виробничого потенціалу на нових засадах.
- Стратегія диверсифікації структури зайнятості.
Передбачає зміну структури зайнятості за рахунок нових сфер діяльності. В основу переорієнтації лягають принципи наукоємності продукції, конкурентноздатності, раціонального використання всіх видів ресурсів.
- Стратегія підвищення рівня відкритості економіки.

Забезпечує більш відкритий характер економіки регіону ніж держави в цілому та більш чисельні міжрегіональні зв'язки, передбачає завоювання нових міжрегіональних (міждержавних) ринків праці, залучення матеріальних ресурсів, що в подальшому створить умови для підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону. Звичайно, результат реалізації стратегічних цілей значною мірою буде залежати від обсягів інвестицій, їх інтенсивності та раціональності використання.

Для регіонів, які мають середній ступінь розвитку:

- Стратегія вертикальної та горизонтальної інтеграції – це така стратегія, яка орієнтована на максимально можливе раціональне використання всіх наявних ресурсів регіону, які спрямовані на зростання міжрегіональної ваги того чи іншого регіону в державі та відстоювання позицій його на завойованих міжнародних ринках.

- Стратегія нарощення виробничого потенціалу.

Зважаючи на те, що в умовах перехідної економіки зовнішнє середовище є досить динамічним, деякі складові елементи потенціалу регіону перестають відповідати вимогам сьогодення. Це викликає необхідність вкладення додаткових коштів в оновлення технічної бази, підвищення рівня технології і організації виробництва, оновлення соціальної інфраструктури і т.д.

Регіонам, які мають низький рівень розвитку доцільно використовувати такі види стратегій:

- Відсікання зайвого та ліквідація.

Орієнтована на перегляд стратегічних пріоритетів розвитку, аналіз і оцінку досягнення попередньо намічених цілей, визначальних факторів впливу на стан регіону та формування подальших перспектив.

- Стратегія реструктуризації.

Впроваджується відповідно до вимог часу та попередньо обраних орієнтирів, налаштована на зміну структури господарства регіону, виявлення нових перспективних напрямів господарської діяльності.

Обираючи ту чи іншу стратегію регіонального розвитку, доцільно оцінити її з точки зору рівня ризику. Ефективність реалізації стратегії економічного розвитку у великій мірі залежить від правильності її вибору.

IV. Висновки. В ході нашого дослідження нами було проведено систематизацію та аналіз сучасної економічної та довідкової літератури в якій охарактеризовано основні підходи до визначення поняття “стратегія”. Взявши до уваги теоретичні напрацювання в даній галузі знань, нами зроблена спроба уточнити зміст терміну “стратегія економічного розвитку”. На нашу думку, стратегія економічного розвитку області – це строго визначений, документально відображений напрям економічного розвитку, який передбачає постановку конкретних цілей росту, шляхів їх досягнення, та зорієнтований на значне покращення соціально-економічного статусу області в перспективі.

Нами також запропонований класифікаційний поділ розглянутих стратегій на базові та функціональні.

Одержані результати сприятимуть ґрунтовному науковому осмисленню значення та ролі стратегії, як передумови соціально-економічного розвитку області, допоможуть орієнтуватися дослідникам та держслужбовцям при виборі стратегічного напрямку підвищення конкурентоспроможності господарства як області, так і країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бочок М.П. і ін. Управління регіоном: Навч. посібник / М.П.Бочок, М.П.Бутко, Д.І.Котельников; Під ред. Д.І.Котельникова. – Чернігів: Сіверянська думка, 2001. – 280 с.
2. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації. – Луцьк: Надстир’я, 2001.-528с.
3. Долішній М.І. Регіональна політика: методологія, методи, практика / М.І.Долішній, П.Ю.Беленький, В.Я.Бідак і ін. – Львів, 2001.-719с.
4. Єпіфанов А.О., Сало І.В. Регіональна економіка: Навч. посібник. – К.: Наукова думка, 1999.-343с.
5. Коломийчук В.С. Соціально-економічний розвиток адміністративного району в умовах перехідної економіки. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001.-440с.
6. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 2000.-ф224с.